

บทที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

จากรายงานสถิติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติพบว่าการจับกุมผู้กระทำผิดฐานเสพ ในช่วงการทำสงครามยาเสพติด (1 กุมภาพันธ์ 46 - 31 สิงหาคม 46) มีเพียง 27,931 ราย แต่หาก เปรียบเทียบกับรายงานสถิติของสำนักงาน ป.ป.ส. ย้อนกลับไป 2 ปี ก่อนการประกาศสงคราม ยาเสพติดพบที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวน 62,529 คนปี พ.ศ. 2545 มีจำนวน 57,491 ราย นอกจากนี้รายงานจำนวนผู้ต้องหารฐานเสพยาเสพติดที่เข้ารับ การตรวจพิสูจน์ตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มีจำนวน 6,108 คน ดัง นั้น จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่าทำไมการดำเนินการจับกุมผู้กระทำผิดฐานเสพยาเสพติดในปี พ.ศ. 2546 จึงมีจำนวนน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งผู้เขียนเองเห็นว่าส่วนหนึ่งมาจากการประกาศ นโยบายทำสงครามยาเสพติดของรัฐบาล จึงเป็นผลให้ผู้เสพยาเสพติดสมัครใจเข้ารับ การบำบัดรักษาก่อนปรากฏความผิดแต่ทั้งนี้ก็มีสาเหตุอื่นๆที่ทำให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ไม่ ได้ผลเท่าที่ควรดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.1.1 ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการฟ้องคดีของพนักงานสอบสวน

การที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐ พิจารณาสั่งการในเรื่องบางประการที่ส่ง ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้นั้น แม้จะมีหลักเกณฑ์วิธีการเป็นขอบเขตการพิจารณาใช้ อำนาจไว้ในรูปแบบของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ก็ตาม แต่ในทางที่เป็นจริงก็คงปฏิเสธไม่ ได้ว่าการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีการใช้ดุลพินิจเข้ามามีส่วนประกอบด้วยเสมอ ทั้งนี้ เนื่องจากการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ตราให้ ละเอียดครอบคลุมเหตุการณ์ในภายภาคหน้าของสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ทุกเรื่อง ประกอบกับ เพื่อให้การใช้กฎหมายเป็นธรรมไม่แข็งกระด้างความจำเป็นที่ต้องบัญญัติกฎหมายให้ มีความยืดหยุ่น และให้เจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมายสามารถใช้ดุลพินิจปฏิบัติ และตัดสินใจได้หลายทาง โดยแต่ละทางต้องชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งปัญหาที่ตามมาอาจเกิดขึ้นจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้ อำนาจตามอำเภอใจ โดยปราศจากเหตุผล หรือใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ¹

¹ มนชัย ชินนทรธิดา, "ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว," (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์ มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 97-98.

การสอบสวนคดีเป็นการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้ทราบข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความผิด และเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ² ซึ่งในการทำสำนวนการสอบสวนของ พนักงานสอบสวนจะมีอยู่หลายขั้นตอน เช่น การแจ้งข้อหา การรวบรวมพยานหลักฐานการปรับ ข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมาย ตั้งฐานความผิด เพื่อที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการซึ่งการทำสำนวนการสอบสวนมีผลถึงการพิจารณาการฟ้องคดีไปยังศาลที่มีเขตอำนาจไม่ว่าจะฟ้องคดี

หากจะกล่าวถึงเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้น ศาลจะมี อำนาจพิจารณาพิพากษาคกรอบคลุมฐานความผิด และอัตราโทษมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับ กฎหมายให้อำนาจไว้ส่วนใหญ่แล้วกฎหมายจะกำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ ซึ่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้ กำหนดอำนาจในการพิจารณา พิพากษาคดีอาญา คดีแพ่งทั่วไป ที่มีอัตราโทษสูงสุด ส่วนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษนั้นจะ กำหนดเรื่องเขตอำนาจศาลไว้เป็นกรณีพิเศษ และวิธีพิจารณาความที่แตกต่างออกไปจากวิธี พิจารณาความปกติ ซึ่งอาจมีวัตถุประสงค์ในการพิจารณาคดีให้มีความรวดเร็วสำหรับคดีเล็กๆ น้อยๆ หรือคดีที่ต้องใช้ศาลที่มีความชำนาญการพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และ วิธีพิจารณาความในศาลแขวง พ.ศ.2499

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้นออกมาบังคับใช้ เพื่อต้องการลดปริมาณคดีของศาลยุติธรรมโดยศาลแขวงมีอำนาจในการ พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ³ ดังนั้นหากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่าอำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงบาง กรณีก็จะรวมถึงคดีอาญาเสพติดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน3ปีปรับไม่เกินหกหมื่นบาทด้วย*

นอกจากนี้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความในศาลแขวง พ.ศ.2499 ยังได้กำหนดให้มีวิธีพิจารณาความอาญาที่พิเศษออกไปอีก คือ การฟ้องคดีด้วยวาจา ซึ่งศาลมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษา โดยไม่ต้องทำการสืบพยานให้ล่าช้า โดยวิธีพิจารณา ความดังกล่าวถูกกำหนดไว้ใน มาตรา20 ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะ พิจารณาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวน นำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา...

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (11).

³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543, มาตรา 25 (5).

*พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 67 กำหนดว่า ผู้ใดครอบครองยาเสพติดประเภทที่1 มีปริมาณ ไม่น้อยถึงสิบลกรัม ดักระหว่างโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี

และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพให้ศาลบันทึกคำฟ้องคำรับสารภาพและทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน..." กล่าวคือ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องศาล โดยมีต้องทำการสอบสวนและให้ฟ้องด้วยวาจา เช่นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลย ข้อหาบุกรุก และจำเลยรับสารภาพว่ากระทำความผิดตามฟ้อง ในทางปฏิบัตินั้นจะนำตัวจำเลยไปฟ้องศาลด้วยวาจาและศาลจะมีคำพิพากษาในขณะนั้น อย่างไรก็ตามในคดีอาญาเสพติดความผิดฐานครอบครองยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ก็อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาโดยการฟ้องด้วยวาจาได้ดังที่กล่าวมาแล้ว

ส่วนการพิจารณาคดีอาญาเสพติดในศาลยุติธรรมนั้น ในทางปฏิบัติหากไม่ใช่คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปในชั้นพิจารณา จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานก็ได้⁴ ซึ่งคดีอาญาเสพติดความผิดฐานครอบครองยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ก็อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมที่จะพิจารณาพิพากษาโดยไม่ต้องทำการสืบพยานได้

อำนาจหน้าที่ในวิธีพิจารณาความตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความในศาลแขวง พ.ศ.2499 หรือการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรม และ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545 มีข้อแตกต่างกันดังนี้

หน้าที่ของพนักงานสอบสวนภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545⁵

1. สืบสวนและแจ้งข้อหาแก่ผู้กระทำผิด 4 ฐาน ความผิดที่กำหนดในกฎหมายได้แก่ ฐานความผิด เสพมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย เสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง
2. ตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดว่าผู้กระทำความผิดว่าผู้กระทำอยู่ระหว่างต้องหาหรือระหว่างดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลหรือไม่และต้องดำเนินการภายใน 48 ชั่วโมง
3. นำเสนอข้อมูลต่อศาลในการพิจารณามีคำสั่งให้ส่งผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 176.

⁵ โครงการประชุมรวมพลังระดับชาติ: เรื่องการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดยุทธศาสตร์สำคัญในการเอาชนะปัญหาหายาเสพติด วันที่21มกราคม 2545

4. ปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการรอการตรวจสอบข้อมูลก่อนการส่งตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อพิจารณามีคำสั่ง

5. ควบคุมตัวผู้ต้องหาไปศาลในระยะเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย
หน้าที่ของพนักงานสอบสวนภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalในศาลแขวงพ.ศ. 2499 และศาลยุติธรรม กรณีคดียาเสพติด

ดำเนินการสอบสวนต่อไประหว่างการตรวจพิสูจน์และแก้ไขฟื้นฟูเพื่อส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

ในกรณีศาลแขวงหากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องด้วยวาจา และมีคำพิพากษาในวันดังกล่าวและส่วนมากศาลจะพิพากษารอการลงโทษ หรือ ในกรณีศาลยุติธรรมจำเลยรับสารภาพว่ามียาเสพติดในครอบครองพนักงานสอบสวนทำสำนวนส่งให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีและศาลพิพากษาในวันเดียวกันดังกล่าวและคำพิพากษาส่วนใหญ่ศาลจะรอการลงโทษหรือแม้จะสั่งจำคุกก็จะมีระยะที่สั้นกว่าการเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟู ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

สาเหตุหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545 เพราะเห็นว่า

1. มีขั้นตอน หรือกระบวนการที่ยุ่งยาก เช่น การตรวจปัสสาวะเพื่อยืนยันผล ประกอบกับยังไม่มีความรู้ที่ถูกต้องในการปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอันนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ หรือการไม่ปฏิบัติ

2. นอกจากนี้ยังมีความสับสนในการปฏิบัติต่อผู้เสพ โดยมักเข้าใจว่าจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ แล้วค่อยปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กล่าวคือ ไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายที่ให้สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. เจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และชัดเจนในกฎหมายนี้น้อยมากรวมถึง พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง ปัญหาในทางปฏิบัติ ปรากฏว่าในช่วงระยะเวลาที่มีผู้ต้องหาติดยาเสพติดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมมาได้เป็นจำนวนมาก และภายในหนึ่งวันปรากฏว่าจะต้องพาผู้ต้องหาดังกล่าวไปศาลวันละหลายครั้ง ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีเวลาไปปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ

4. การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการต่างๆไม่เพียงพอ ทำให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่อยากปฏิบัติหน้าที่ รวมตลอดถึง การจัดหาภาระ สลาก ตู๋เยิน เพื่อเก็บรักษาปีศาจก่อนส่งตรวจพิสูจน์

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนถึงกับไม่แจ้งข้อหาเสพยาเสพติด ทั้งที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ แต่กลับดำเนินการสอบสวนจนแล้วเสร็จส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ เฉพาะข้อหาเมียเสพติดไว้ในครอบครอง ประกอบกับผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีในข้อหาเสพติดไม่สมัครใจจะเข้ารับการฟื้นฟู เนื่องจากใช้เวลานานวิธีการหลายขั้นตอน และกว่าจะเสร็จกระบวนการฟื้นฟูใช้เวลาหลายเดือน หรือต้องมารายงานตัวเป็นระยะ จึงขอให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีเพื่อฟ้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งพิพากษาลงโทษตามคำรับสารภาพ

จากปัญหาดังกล่าวในคดีฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทำให้พนักงานสอบสวนอาจใช้ดุลพินิจในการนำผู้ต้องหาที่ให้การรับสารภาพจากกรณีดังกล่าวไปฟ้องคดีที่ศาลแขวง หรือทำสำนวนการสอบสวนว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพส่งให้พนักงานอัยการนำตัวไปฟ้องที่ศาลยุติธรรม ซึ่งหากพนักงานสอบสวนเลือกที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องที่ศาลแขวงก็จะทำให้กฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดดังกล่าวไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

ดังนั้นหากเจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายไม่บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งการใช้ดุลพินิจนั้น ขอบเขตของดุลพินิจจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายบัญญัติให้ผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นสามารถใช้ดุลพินิจได้กว้าง หรือแคบเพียงใด แต่ไม่ว่าจะกำหนดขอบเขตของดุลพินิจอย่างไรกว้างขวาง หรือแคบเพียงใดก็ย่อมก่อให้เกิดผลดี และผลเสีย กล่าวคือ ถ้ากำหนดขอบเขตของดุลพินิจไว้กว้างก็อาจเกิดอันตราย และเป็นผลร้ายจากการใช้ดุลพินิจผิดพลาด และนำไปสู่การใช้อำนาจตามอำเภอใจ และหากกำหนดขอบเขตของดุลพินิจไว้แคบเกินไปก็อาจไม่สามารถให้ความเป็นธรรมเฉพาะกรณีได้ ซึ่งเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจได้ปรากฏถ้อยคำที่น่าสนใจจากคดี R v. Walcott ว่าอะไรก็ตามที่มีดุลพินิจเข้ามาเกี่ยวข้องก็ย่อมเป็นแต่ถ้อยคำที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำตามอำเภอใจเท่านั้น⁶ ดังนั้น การกำหนดขอบเขตของดุลพินิจต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของสังคมด้วย เพื่อ ไม่ให้การใช้ดุลพินิจเป็นอำนาจตามอำเภอใจจึงต้องมีการควบคุมการใช้ดุลพินิจอีกชั้น เพื่อประโยชน์ความยุติธรรมอย่างแท้จริงซึ่งสามารถแยกได้ 2 ประการคือ⁷

⁶ ชาญญา (ธานี) ชัยสุวรรณ, "การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 31.

⁷ Kenth Cuop Davis, Discret Justice: A Preliminary Inquiry2, p98

1. โครงสร้างของดุลพินิจ หมายถึง สิ่งที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการพิจารณาเกี่ยวกับดุลพินิจเป็นองค์ประกอบสำคัญในการช่วยเหลือเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆต่อการใช้ดุลพินิจอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม เช่น แผนการ นโยบาย ข้อเท็จจริง เหตุผลการสืบเสาะ และกระบวนการพิจารณา

2. การทบทวนดุลพินิจ เมื่อมีการใช้ดุลพินิจก็ต้องมีองค์กรในการตรวจสอบควบคุมการใช้ดุลพินิจนั้นอีกต่างหากจากองค์กรผู้ใช้ ซึ่งอาจอยู่ในการอุทธรณ์ การตรวจทาน หรือการควบคุมไม่ให้ขัดหลักเกณฑ์ ในการทบทวนดุลพินิจนั้นอาจจะทบทวนก่อนใช้ก็ได้

ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 นี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ทำให้ผู้ต้องต้องตกอยู่ภายใต้การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตามอำเภอใจ ผู้เขียน มีความเห็นว่า ทางฝ่ายบริหารควรกำหนดให้มีคำสั่ง หรือแผน ในประกอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเพื่อนำตัวผู้ทะเลหรือติดยาเสพติด เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ

4.1.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้มีทนายความในการต่อสู้คดี

แม้จะมีการนำมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับคดียาเสพติดโดยนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยเชื่อว่าจะส่งผลดีที่จะลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดลงตลอดจนส่งผลในทางอ้อมที่จะลดปัญหาอาชญากรรม แต่รัฐที่มีอำนาจปกครองในระบบแห่งความเป็นนิติรัฐก็ต้องไม่นำมาตรการดังกล่าวมาใช้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ ของกระบวนการยุติธรรมจนมองข้ามความสำคัญแห่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทางอาญาของบุคคล โดยเฉพาะเมื่อบุคคลนั้นตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหา หรือผู้ถูกคุมขัง และต้องรับสภาพจำยอมจากการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการทั้งที่ได้รับการสนับสนุนฐานตามรัฐธรรมนูญว่ายังคงเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁸ ซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคล ในสถานะดังกล่าวที่รัฐควรจะต้องให้ความคุ้มครองยกตัวอย่างเช่น⁹

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, มาตรา 33.

⁹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ และประธาน วัฒนวานิชย์, สิทธิมนุษยชน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529), หน้า 1-112.

1. สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม หรือตรวจค้นโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้ถูกบัญญัติรับรองไว้ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁰
2. สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และคำเตือนถึงสิทธิต่างๆจากรัฐทันทีที่ถูกจับกุมตัวสิทธิดังกล่าวถูกรับรองอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹¹ เนื่องจากผู้ต้องหาเป็นผู้อยู่ในฐานะถูกกล่าวหา และถูกละเมิดสิทธิ จึงควรที่จะต้องได้รับรู้เหตุที่ทำให้ตนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ และเพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อสู้คดีโดยไม่ผิดพลาด
3. สิทธิที่จะติดต่อกับญาติ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เมื่อถูกจับ แม้สิทธิในเรื่องนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองไว้อย่างชัดเจน แต่สิทธิดังกล่าวมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อตัวของผู้ต้องหาที่ถูกจับกุม เพราะทำให้ผู้ต้องหาอาจได้รับความช่วยเหลือในการขอประกันตัวชั่วคราว หรือจัดการเกี่ยวกับทนายความให้ได้
4. สิทธิที่จะพบ ปรีกษา และได้รับความช่วยเหลือจากทนายความเป็นการส่วนตัว การมีทนายความในระหว่างสอบสวน ได้รับการปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะทนายความเป็นผู้คอยตรวจสอบการสอบสวนของเจ้าพนักงานมิให้ใช้อำนาจโดยมิชอบ รวมทั้งช่วยให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้ทัดเทียมกับรัฐได้ ซึ่งดังกล่าวถูกรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹²
5. สิทธิที่จะได้รับการควบคุมเท่าที่จำเป็น เพื่อการสอบสวนดำเนินคดี สิทธิดังกล่าวถูกรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติหลักให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา เพื่อการสอบสวนในเบื้องต้นไม่เกิน 48 ชั่วโมง
6. สิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก สิทธิดังกล่าวถูกรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁴ โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพชั่วคราว เพื่อเตรียมความพร้อมในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, มาตรา 29

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134.

¹² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 7 ทวิ

¹³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 87.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 106-119 ทวิ.

7. สิทธิในการร้องขอให้ปล่อยตัวเมื่อมีการคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย สิทธิดังกล่าวถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹⁵ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁶

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าในระบบกฎหมาย Common law หรือ Civil law ต่างก็ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความในการต่อสู้คดี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เห็นถึงความบริสุทธิ์จากข้อกล่าวหาของฝ่ายพนักงานสอบสวน และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าทุกคนย่อมเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อให้สอดคล้องกับสุภาษิตในกฎหมายที่ว่าเมื่อมีศาลก็ต้องมีทนาย เนื่องจากผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินการสอบสวนโดยมิชอบของพนักงานสอบสวนทำให้จำเลยตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบในการดำเนินคดีอาญา

บทบาทและหน้าที่ของทนายความโดยเฉพาะในระบบการพิจารณาคดีที่ผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมให้คู่ความดำเนินการต่อสู้คดี ทำให้ทนายความมีบทบาทสำคัญตั้งแต่ก่อนกระบวนการพิจารณาด้วยซ้ำไปเช่น¹⁷ การให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อผู้ต้องหาถูกจับเพื่อดำเนินคดีทนายความย่อมมีสิทธิที่จะติดต่อกับผู้ต้องหาเป็นการเฉพาะตัวเพื่อสอบถาม ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายในการต่อสู้คดีรวมถึงการแนะนำผู้ต้องหาถึงสิทธิอย่างอื่นที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี เพื่อเป็น หลักประกันการดำเนินคดีอาญาตามขั้นตอนของกฎหมายมิให้เจ้าหน้าที่กระทำการอันมิชอบการรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อทราบข้อเท็จจริงในคดีจากผู้ต้องหาที่ทำการสืบสวนค้นหาพยานหลักฐานต่างๆที่จะเป็นประโยชน์ในคดี เพื่อนำไปสืบหากล้างพยานของฝ่ายโจทก์การเตรียมคดี เมื่อมีการสืบสวนหาข้อเท็จจริง และค้นหาพยานหลักฐานได้แล้วทนายความจะต้องเตรียมคดีโดยการหารือกับผู้ต้องหาแนะนำประเด็นต่างๆให้ผู้ต้องหาตัดสินใจในการดำเนินคดีเอง ซึ่งก่อนพิจารณาคดีทนายความต้องกำหนดขอบเขตของคดี และวิธีการที่จะใช้ในการต่อสู้

ซึ่งหากพิจารณาในฐานะผู้ต้องหาแล้วบุคคลที่จะเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ต้องหาในการให้คำแนะนำช่วยเหลือที่จะเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหามากที่สุดคือ ทนายความเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับความเป็นธรรมในชั้นสอบสวน สิทธิดังกล่าวก็ได้ถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 239วรรคสาม

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 240.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 90.

¹⁷ คมสัน กันหาเรียง, "การมีทนายความในคดีอาญา: สิทธิหรือเงื่อนไขในกระบวนการพิจารณา," (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 21-22.

บัญญัติว่า บุคคลผู้ถูกควบคุม คุมขังหรือจำคุกย่อมมีสิทธิพบปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร¹⁸ แต่ผู้ต้องหาที่ถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพหลายประการ ดังที่กล่าวมาแล้ว โดยไม่ได้กำหนดสิทธิการมีทนายความไว้ในทางปฏิบัติก็เช่นกัน แม้หลักการในการมีทนายความนี้จะถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ตามผู้ต้องหา ก็ทำได้รับสิทธิดังกล่าวในการต่อสู้คดีไม่

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งข้อหาผู้ต้องหาเป็นเรื่องการใช้ดุลพินิจ ดังนั้นจึงอาจเกิดความผิดพลาด หรือด้วยความไม่รู้ของพนักงานสอบสวน ที่ตั้งข้อหาผู้ต้องหาฐานครอบครอง¹⁹ ซึ่งตามข้อเท็จจริงผู้ต้องหาไม่คุณสมบัติในการเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยมีความผิดฐานเสพรวมอยู่ด้วยพนักงานสอบสวนแยกสำนวนการสอบสวนออกเป็นสองสำนวน คือข้อหาครอบครองสำนวนหนึ่งและสำนวนเสพอีกสำนวนหนึ่งได้ดังที่กล่าวมาแล้ว หรือกรณีการวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดว่าบุคคลใดเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่²⁰ พิจารณาจากหลักวิชาการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งได้ให้คำจำกัดความ คำว่าติดยาเสพติด หมายความว่า เสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสภาพสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ ซึ่งการตรวจพิสูจน์ตามหลักวิชาการ หมายความว่า การแสวงหาข้อมูลจาก การการบันทึกประวัติพฤติกรรมในการกระทำความผิดตลอดจนสภาพแวดล้อม ทั้งปวงของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ รวมทั้งการตรวจร่างกายจิตใจ การตรวจหายาเสพติดทางห้องปฏิบัติการ หรือการกระทำใดๆ เพื่อนำข้อเท็จจริงมาประมวล และวิเคราะห์ว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่²¹ กล่าวคือ หลักทางวิชาการไม่ได้พิจารณาบุคคลที่ติดยาเสพติดจากสภาพการติดยาเสพติด ในปัจจุบัน จากคำนิยามนี้เองอาจทำให้ผู้ต้องหาที่หายจากการติดยาเสพติดแล้วเมื่อถูกจับข้อหาฐานเสพยาเสพติด ก็อาจถูกคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด วินิจฉัยว่าตนเป็นผู้ติดยาเสพติดอยู่ก็เป็นได้ อนึ่งแม้บทบัญญัติดังกล่าวจะกำหนดถึงสิทธิการ

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, มาตรา 239.

¹⁹ สัมภาษณ์ อาจารย์ บัญชา เสือวรรณศรี, รองอธิบดีอัยการฝ่ายยาเสพติด, วัน 20 ธันวาคม 2546.

²⁰ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 22.

²¹ คู่มือการปฏิบัติงานตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, กองการพัฒนากาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, เอกสารหมายเลข 2/ 2546, หน้า 3

อุทธรณ์²² ซึ่งเป็นการตรวจสอบการอำนาจรัฐอย่างหนึ่งแต่ในทางปฏิบัติก็ต้องยอมรับว่าผู้ต้องหาต้องถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ดังนั้นหากผู้ต้องหาไม่ได้รับการช่วยเหลือโดยไม่ได้รับสิทธิในการมีทนายความในการต่อสู้คดีในการว่าต่างแก่ต่างให้กับตนเอง ผู้ต้องหาก็คงถูกปิดปาก โดยกระบวนการทางกฎหมายให้เข้าสู่ มาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีผลให้ถูกควบคุมตัวอยู่ในศูนย์ฟื้นฟู หรือหากผู้ต้องหาเป็นผู้ติดยาเสพติด แต่พนักงานสอบสวนกลับตั้งข้อหาครอบครอง หรือจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งแทนที่ผู้ต้องหาจะได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กลับต้องนำผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายนี้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างเต็มที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าทนายเป็นองค์กรที่เป็นหลักประกันเพิ่มเติมว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิจะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ทั้งนี้โดยถือหลัก ความเท่าเทียมกันเพราะการมีทนายนั้นอาจจะช่วยป้องกันการผิดพลาดในการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานได้²³ จึงควรที่จะเพิ่มบทบัญญัตินี้โดยให้ให้ผู้ต้องมีสิทธิมีทนายความในการต่อสู้คดีได้

4.1.3 ปัญหาการบังคับใช้ กรณีผู้ถูกควบคุมหลบหนีจากสถานที่ตรวจพิสูจน์หรือจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

บทบัญญัติฐานความผิด กรณีหลบหนีไประหว่างคุมขังภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา²⁴ มีความประสงค์ในการลงโทษทางอาญาตามมูลฐานแห่งอำนาจการลงโทษความประสงค์ที่มุ่งหมายในการลงโทษมีอยู่ดังนี้²⁵

1. เป็นการกระทำตอบแทนต่อการกระทำผิด นัยหนึ่งก็คือ เป็นการแก้แค้นทดแทน ซึ่งเป็นวิสัยของปุถุชนคนธรรมดาทั้งหลาย (expiation, retribution)
2. เป็นการป้องกันสังคม ซึ่งอาจเป็นการป้องกันทั่วไปได้แก่
 - ก. การปราบปรามไม่ให้ผู้กระทำนั้นคิดทำผิดขึ้นอีก ไม่ให้คนอื่นเอาอย่างทำผิดอย่างนั้นขึ้นบ้าง
 - ข. ความมั่นคงของชุมชน โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ยอมให้มีการกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น หรืออาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะได้แก่ การ

²² พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 38.

²³ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), หน้า 52.

²⁴ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 190.

²⁵ จิตติ ดิงศกพิชัย, กฎหมายอาญา ภาค1, พิมพ์ครั้งที่9 (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2536),

ป้องกันไม่ให้ผู้นั้นทำผิดได้อีกโดยตลอดไป เช่น ประหารชีวิต หรือโดยชั่วคราว เช่น ชังไว้มีกำหนดเวลาหรือ ดัดนิสัยให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป

ส่วนความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่บทบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ หรือผู้เข้ารับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดหลบหนีจากการควบคุม หรือหลบหนีออกนอกศูนย์ฟื้นฟูให้ถือว่าผู้นั้นหนีการคุมขังตามมาตรา 190 แห่งประมวลกฎหมายอาญา²⁶ ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้หลบหนีเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์อย่างไร ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นไว้สองฝ่าย โดยฝ่ายแรกให้เหตุผลว่าเพื่อที่ต่อกรที่จะให้อ่านาจนแก่เจ้าพนักงานในการติดตามจับกุมตัวผู้หลบหนี²⁷ เพื่อนำตัวผู้หลบหนีกลับมาสู่กระบวนการฟื้นฟูต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เพื่อต้องการลงโทษผู้หลบหนีออกจากสถานที่ดังกล่าวเพราะถือว่าทางรัฐได้ให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดที่จะปรับปรุงตัวแล้ว

อย่างไรก็ดีบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ การกระทำผิดดังกล่าวนี้ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีอำนาจเปรียบเทียบคดีได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด²⁸* หากผู้ต้องหาที่หลบหนีที่คุมขัง ยอมเปรียบเทียบคดี²⁹ แต่บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดเพียงมาตรการในการเปรียบเทียบคดีเท่านั้น ส่วนผลของคดีจะระงับหรือไม่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติถึงกรณีที่ยกคดีอาญามาฟ้องระงับ ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่³⁰ ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรนำหลักการเปรียบเทียบคดีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับซึ่งกำหนดว่า ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ³¹ และนำกลับเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ

²⁶ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 29 วรรค 1.

²⁷ สัมภาษณ์ อาจารย์ บัญชา เสือวรรณศรี, รองอธิบดีอัยการฝ่ายยาเสพติด, วัน 28 ธันวาคม 2546.

²⁸ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 29 วรรค 3.

*การเปรียบเทียบคดี หมายถึง การดำเนินการทั้งหลายของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อ่านาจนหน้าที่ไว้ในการใช้ดุลพินิจเห็นว่าคดีอาญาซึ่งผู้ต้องหาที่กระทำความผิดนั้นไม่สามารถได้รับโทษจำคุกมีอัตราโทษเล็กน้อยและไม่ต้องเสียเวลาในการนำคดีมาฟ้องศาล จึงให้อ่านาจนเจ้าพนักงานกำหนดค่าปรับตามสมควรภายในอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาชำระ แต่ผู้ต้องหาและผู้เสียหายต้องให้ความยินยอมตามที่เจ้าพนักงานกำหนดค่าปรับนั้น และเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาอันสมควรให้คดีอาญาเลิกกันและสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ

²⁹ ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการเปรียบเทียบ พ.ศ. 2546 ข้อ 4-9

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 37 มาตรา 38.

³¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 39.

ผู้ติดยาเสพติดต่อไป โดยรายงานต่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่ออาจพิจารณาปรับแผนการฟื้นฟู

แต่หากผู้ต้องหาไม่ยอมเปรียบเทียบคดี หรือไม่ยอมทำตามข้อกำหนด หรือเงื่อนไขที่ คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกำหนด พนักงานสอบสวนจะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่กฎหมายถือให้ว่ากระทำความผิดอาญาฐานหลบหนีการคุมขังตามมาตรา 190 อย่างไร ซึ่งตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด โดยตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการเปรียบเทียบคดี พ.ศ.2546 ไม่ได้วางหลักเกณฑ์ถึงผลที่ผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่ให้เจ้าพนักงานเปรียบเทียบคดี หรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับ ภายในระยะเวลาที่กำหนด

อย่างไรก็ดีสถานะบุคคลภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวมีอยู่หลายสถานะกล่าวคือใน เวลาถูกจับกุมครั้งแรกในฐานะผู้เสพ ผู้ครอบครอง ผู้จำหน่ายบุคคลที่ถูกจับกุมก็จะมีสถานะเป็นผู้ต้องหา³² โดยมีแนวคิดในการปราบปรามผู้กระทำความผิดที่สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ และหากตรวจพิสูจน์แล้วว่าผู้ต้องหาดังกล่าวเป็นผู้ติดยาเสพติด สมควรที่จะเข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามบทบัญญัตินี้จะเปลี่ยนสถานะเป็นผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ป่วยโดยมีแนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่มีพื้นฐานจากการเป็นผู้ต้องหา หากในเวลาต่อมาผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือผู้ป่วยหลบหนีจากที่ควบคุม และถูกเจ้าพนักงานจับกุมตัวได้ สถานะผู้ป่วยจะเปลี่ยนสภาพเป็นผู้ต้องหาอีกครั้งโดยเป็นผู้ต้องหาว่า กระทำความผิดตามมาตรา 190 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งถือว่าการกระทำความผิดนี้เป็นการกระทำความผิดอาญาที่กฎหมายได้กำหนดโทษเอาไว้คือ โทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³³โดยมีผู้ให้ความเห็นเป็นสองฝ่าย ตามแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

โดยฝ่ายแรกที่เห็นว่าบทบัญญัติที่ตราขึ้นดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการ ลงโทษผู้ที่หลบหนีออกจากสถานที่ดังกล่าวเพราะถือว่าทางรัฐได้ให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดที่จะปรับปรุงตัวแล้วเมื่อผู้ต้องหาไม่ยอมชำระค่าปรับคดีอาญาก็ไม่ระงับ ดังนั้นก็ควรดำเนินการตาม กระบวนการยุติธรรมตามปกติ ซึ่งศาลอาจใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับได้

ฝ่ายที่สองที่เห็นว่าบทบัญญัติที่ตราขึ้นดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพียงต้องการให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีจากสถานที่ตรวจพิสูจน์หรือ

³² พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545, มาตรา 19.

³³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 190.

ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพดังที่กล่าวมาแล้วและยังให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าบทบัญญัติดังกล่าวหากมีวัตถุประสงค์เชิงโทษในทางอาญา ตามมาตรา 190 แห่งประมวลอาญา อย่างจริงจังแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นไม่ได้กำหนดถึงสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องร้อง โดยการเปรียบเทียบปรับในความผิดที่กำหนดโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท³⁴ ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่กำหนดให้ความผิดฐานดังกล่าวคณะกรรมการมีอำนาจเปรียบเทียบคดีได้ โดยมีความเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นการประพฤติดังเงื่อนไขการชะลอการฟ้องแม้การยกเลิกการชะลอการฟ้องภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวจะกำหนดเพียงกรณีและผู้เข้ารับการฟื้นฟูเข้ารับการฟื้นฟูจนครบกำหนดเวลาและผลการฟื้นฟูสมรรถภาพยังไม่เป็นที่พอใจก็ตามแต่ทั้งนี้ควรนำหลักการชะลอฟ้องที่เป็นสากลมาปรับใช้โดยนำตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีอาญาตามปกติ และยกเลิกการชะลอฟ้อง เพราะประพฤติดังเงื่อนไข

เทียบกับกฎหมายต่างประเทศได้ดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้การลงโทษผู้หลบหนีจากสถานบำบัด³⁵ เมื่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์สารเสพติดหรือเข้ารับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หลบหนีจากสถานพยาบาลหรือ ผู้ใดช่วยหรือพยายามช่วยหรือ ยุยงช่วยเหลือผู้หลบหนีหรือพยายามหลบหนีต้องได้รับโทษตามบทบัญญัติ (มาตรา 751) และ (มาตรา 752) คือ ปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญ หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือทั้งจำทั้งปรับ

ประเทศมาเลเซียกำหนดว่า หากบุคคลใดหลบหนีจากการควบคุมโดยชอบด้วยกฎหมาย จะต้องรับผิดในการหนีนั้น และจะถูกลงโทษโดยการปรับหรือจำคุกเป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ³⁶

ดังนั้น เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ว่าควรปฏิบัติกับผู้ต้องหาดังกล่าวอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาช่องว่างของบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะมีการแก้ไขตัวบทกฎหมายโดยเพิ่มเติมถึงผล เมื่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ หลบหนีจากสถานที่ตรวจพิสูจน์หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ แล้วไม่ยินยอมให้เจ้าพนักงานเปรียบเทียบคดี ให้มีความชัดเจน เช่น ให้ดำเนินคดีต่อไป ทำนองเดียวกับ การที่บุคคลมีความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามหนังสือของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการสอบปากคำ หรือไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของ

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 37.

³⁵ The Narcotic Addict Rehabilitation Amendments of 1971 (3425)

³⁶ Dangerous Ordinance 1952 19(3)

คณะกรรมการ คณะกรรมการมีอำนาจเปรียบเทียบถ้า ผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบ หรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับ ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ดำเนินคดีต่อไป

4.2 ปัญหาในชั้นพนักงานอัยการ

4.2.1 ปัญหาการใช้ดุลพินิจในชั้นพนักงานอัยการ

แต่เดิมนั้น ผู้เสียหายเสพติด ผู้ครอบครองยาเสพติด ผู้จำหน่ายยาเสพติด เป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย จะต้องได้รับโทษตามที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษกำหนดไว้ตามกระบวนการยุติธรรมปกติมีการฟ้องร้องในชั้นศาล และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนี้ กฎหมายนี้ได้กำหนดให้นำตัวผู้ต้องหาที่กระทำความผิดยาเสพติดที่มีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดมาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดคือ เป็นผู้เสียหายเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะชนิด ประเภทและปริมาณในกฎกระทรวง รวมตลอดไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล โดยยึดแนวคิดที่ว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วยมิใช่อาชญากร

ในการคัดเลือกคุณสมบัติผู้ต้องหาที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น ผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ตามมาตรา 19 เช่น

ผู้ขับซึ่รถเสพยาเสพติดให้โทษ (แอมเฟตตามีน) โดยฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งการกระทำนี้เป็นความผิดตาม

1. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ. 2522 มาตรา 59, 91
2. พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 92, 102 (3 ทวิ) วรรคสอง
3. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ, 157 ทวิ วรรคสอง

ซึ่งแต่เดิมด้วยความผิดพลาด หรือความไม่รู้ของพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาเฉพาะความผิดฐานเสพยาเสพติดแล้วนำไปศาล เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องหาไปให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 19

แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 ศาลมีคำสั่งยกคำร้อง โดยศาลเห็นว่ากรณีไม่เข้าตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 เพราะมีความผิดฐานอื่นประกอบอยู่ด้วยดังนั้น ศาลจึงให้พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลอย่างเดียว จากนั้นพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนคดีอาญาดังกล่าวมาให้พนักงานอัยการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในกรณีเช่นนี้มีปัญหาว่าพนักงานอัยการควรปฏิบัติอย่างไรด้วยปัญหาดังกล่าวพิจารณาได้สองมุมมองดังนี้

มุมมองแรกเห็นว่า ควรให้พนักงานอัยการรับสำนวนคดีอาญาไว้พิจารณาดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปเพราะถือว่าศาลได้ใช้ดุลพินิจโดยปริยายแล้วว่าคดีไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 ศาลจึงไม่สั่งให้ผู้ต้องหาไปให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตรวจสอบแต่อนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้

มุมมองที่สองเห็นว่า พนักงานอัยการควรไม่รับสำนวนคดีอาญาไว้พิจารณาเพราะถือว่าพนักงานสอบสวนยังไม่ได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 โดยไม่ได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตรวจสอบพิสูจน์ แม้ศาลจะอนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหา ก็ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าศาลได้ใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ส่งตัวผู้ร้องไปตรวจพิสูจน์ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 แล้ว ดังนั้นจึงต้องส่งสำนวนคดีคืนพนักงานสอบสวนเพื่อให้ไปดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตรวจสอบพิสูจน์ก่อน

ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับมุมมองแรก เพราะวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติดังกล่าวต้องการให้นำตัวผู้ป่วยที่มีโช้อาชญากรมาเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ

4.2.2 การตรวจสอบสำนวนของพนักงานสอบสวนในชั้นพนักงานอัยการ

ในการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมฐานความผิดที่ผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดมาแล้วไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดฐานเดียว หรือหลายฐานความผิด ซึ่งในทางกฎหมายเรียกว่าการกระทำผิดหลายบทหรือการกระทำผิดหลายกระทง ทั้งนี้เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาให้ศาลลงโทษให้ถูกต้องตามการกระทำของผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาจากหลักกฎหมายได้ดังนี้

การกระทำผิดหลายบท เป็นการกระทำผิดกรรมเดียวแต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทซึ่งมาตรา 90 ประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้" เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ใช้กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด"

การกระทำผิดหลายกระทงเป็นการกระทำหลายกรรมต่างกันซึ่งมาตรา 91 ประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ว่า" เมื่อปรากฏว่าผู้ใดได้กระทำการอันเป็นหลายกรรมต่างกันให้ศาลลงโทษผู้ผู้นั้นทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป..."

ในการทำสำนวนของพนักงานสอบสวนในคดีฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น พนักงานสอบสวนอาจเกิดความพลั้งเผลอทำสำนวนการสอบสวนฟ้องคดีผู้กระทำความผิดโดยแยกสำนวนการสอบสวน หรือแยกดำเนินคดีกับผู้ต้องหาคนเดียวกันเป็นสองสำนวนในข้อหาเสพยาเสพติดสำนวนหนึ่ง และอีกสำนวนหนึ่งในข้อหาจำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติดซึ่งเมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาฐานจำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติดแล้วต่อมาดำเนินคดีในฐานเสพยาเสพติด ซึ่งพนักงานสอบสวนไม่นำตัวผู้ต้องหาไปศาลตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยให้เหตุผลว่าผู้ต้องหาถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งไม่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นจึงไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาไปเข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดได้ ในกรณีเช่นนี้ เมื่อสำนวนดังกล่าวมาถึงพนักงานอัยการพนักงานอัยการควรปฏิบัติอย่างไร³⁷

เมื่อผู้ต้องหาที่มีคุณสมบัติที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้แต่แทนที่พนักงานสอบสวนจะรวมสำนวนไว้ในสำนวนเดียว เพราะเป็นการกระทำ ความผิดกรรมเดียวกลับแยกสำนวนการสอบสวนเป็นหลายกรรมทำให้ผู้ต้องหาไม่สามารถเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้กรณีดังกล่าวเป็นเพียงการทำสำนวนที่ผิดพลาดเท่านั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับปัญหาในข้อที่ผ่านมา กล่าวคือ หัวข้อที่ผ่านมานั้น เป็นลักษณะของการที่นำตัวบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แต่กรณีเป็นผู้ต้องหาที่มีคุณสมบัติที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กลับไม่ได้เข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

³⁷ "สรุปปัญหาในอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ" (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ผู้เขียนเห็นว่า ควรให้พนักงานอัยการส่งสำนวนย้อนกลับมาให้พนักงานสอบสวน ทำสำนวนใหม่ในส่วนของระยะเวลานั้นบ้างกรณีอาจจะเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดโดยมี ปัญหาว่ากรณีดังกล่าวจะอ้างเหตุผลวิสัยได้

4.3 ปัญหาในชั้นการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

4.3.1 ปัญหาการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

หัวข้อที่ 4.3.1 นี้จะแตกต่างจากหัวข้อที่ 3.5 โดยหัวข้อที่ 3.5 เป็นปัญหาการใช้ อำนาจของเจ้าพนักงานในการจับผู้ต้องหาที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้ป่วยที่เข้ารับการบำบัด รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพที่หลบหนีโดยไม่มีหมายจับ ส่วนหัวข้อที่ 4.3.1 เป็นปัญหาการใช้อำนาจ จับผู้ต้องหาที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้ป่วยที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพที่หลบ หนีระหว่างเดินทางไปเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ

ซึ่งโดยหลักแล้วการจับนั้นนอกจากเราจะแบ่งประเภทการจับโดยมีหมายจับและ ไม่มีหมายจับแล้ว การจับนั้นยังแบ่งประเภทเป็นการจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจและ ราษฎรก็มีอำนาจจับภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดด้วยเหมือนกันซึ่งการจับผู้กระทำความผิด โดยราษฎรมีแนวคิดที่ต้องการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งอัตราการกระทำความผิดอาญาจะเพิ่มมาก ขึ้นตามอัตราประชากร แม้รัฐจะเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่มากขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอประกอบกับราษฎร เป็นผู้เสียหายนเอง และราษฎรเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ ดังนั้น ควรที่จะมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดไป ให้รัฐลงโทษในด้านราษฎรเองนั้นได้เริ่มช่วยเหลือตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มของผู้ดำเนินธุรกิจ ที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาอาชญากรรมสูง เช่น บริษัทห้างร้าน และธนาคารต่างๆได้มีการว่าจ้าง พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ เพื่อป้องกันภัย หรืออาชญากรรมขึ้นซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า พนักงาน หรือเจ้า หน้าที่รักษาความปลอดภัย (รปภ.) ส่วนในด้านรัฐนั้นหน่วยงานของรัฐบาลบางหน่วยก็มีการจัด จ้างหรือจัดตั้งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย(รปภ.) ขึ้นเป็นการเฉพาะ

เนื่องจากจำนวนพนักงานผู้คุมของรัฐไม่เพียงพอที่รองรับสำหรับมาตรการของ กฎหมายนี้ ทางรัฐจึงให้พนักงานรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ควบคุมตัวบุคคลที่จะเข้ารับการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในทางปฏิบัติระหว่างการเดินทางนำตัวผู้ที่จะเข้า รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพไปยังศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น บ่อยครั้งที่ บุคคลเหล่านี้พยายามที่จะหลบหนี และในทางปฏิบัติสามารถหลบหนีได้บ้าง ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า กรณีดังกล่าวนี้ พนักงานรักษาความปลอดภัย(รปภ.) จะมีอำนาจจับบุคคลเหล่านี้ได้หรือไม่ โดย

อาศัยอำนาจจากบทบัญญัตินี้ที่กำหนดว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หลบหนีจากการควบคุมให้ถือว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดหลบหนีที่ถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190³⁸ อนึ่งบทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้อำนาจในการจับผู้ที่หลบหนีในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ พนักงานสอบสวน ตำรวจ รวมถึงตลอดถึงพนักงานเจ้าหน้าที่คือ ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด³⁹ แต่หาได้ให้อำนาจพนักงานรักษาความปลอดภัยจับตัวผู้ที่หลบหนีไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 33 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย คือสิทธิพื้นฐานส่วนมาตรการคุ้มครองสิทธิอยู่ในมาตรา 31 วรรคสาม กำหนดว่า การจับจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายรายละเอียดการจับมีในมาตรา 237 ว่าในคดีอาญาการจับและการคุมขังบุคคลใดจะกระทำมิได้เว้นแต่จะคำสั่งหรือหมายของศาลและกฎหมายและยังเขียนต่อไปว่า หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้สามารถจับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจับเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยหลักกฎหมายมหาชนแล้ว จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจในการจับ ดังนั้น จะต้องมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ว่าผู้ใดมีอำนาจจับได้ ซึ่งผู้มีอำนาจจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ⁴⁰ ส่วนผู้มีอำนาจจับ ภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้นได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่⁴¹ ซึ่งตามคำนิยามคำว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น พนักงานรักษาความปลอดภัยไม่มีอำนาจจับกุมผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แม้วบทบัญญัตินี้ให้ถือว่าการหลบหนีดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการจับได้อย่างไรก็ตามหากพิจารณาให้ลึกลงไปอีก เมื่อพนักงานรักษาความปลอดภัยไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 สถานะของเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ก็เป็นราษฎรคนหนึ่งซึ่ง

³⁸ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 29.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 29 วรรค 3.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (16) และ มาตรา 78.

⁴¹ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, และมาตรา 29.

อำนาจในการจับของราษฎรภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดเอาไว้เท่าที่ผู้เขียนรวบรวมได้มีอยู่ 3 ฉบับ คือ

1. กรณีตามมาตรา 82 คือ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับร้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียง
2. กรณีความผิดซึ่งหน้า
3. กรณีที่บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือหลักประกันจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนี

ซึ่งอำนาจในการจับของราษฎรที่พอจะเปรียบกับข้อเท็จจริงใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงนี้มากที่สุดคือ อำนาจในการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากรณีของการกระทำความผิดซึ่งหน้า ประเด็นที่จะพิจารณาอำนาจจับในการกระทำความผิดซึ่งหน้า การกระทำความผิดซึ่งหน้าได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการซึ่งแทบไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสุด ๆ การที่ผู้ปวยหลบหนีนั้นนับถือเป็นการผิดซึ่งหน้าและจัดอยู่ในประเภทความผิดที่จะจับได้ต้องระบุดูอยู่ในบัญชีท้ายประมวล⁴²

⁴² บัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อ้างถึงราษฎรมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย	
ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล	มาตรา 97 และ 99
ขบถภายในพระราชอาณาจักร	มาตรา 101 ถึง 104
ขบถภายนอกพระราชอาณาจักร	มาตรา 105 ถึง 111
ความผิดต่อทางราชไมตรีกับต่างประเทศ	มาตรา 112
ทำอันตรายแก่ธง หรือเครื่องหมายของต่างประเทศ	มาตรา 115
ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	มาตรา 119 ถึง 122 และ 127
หลบหนีจากที่คุมขัง	มาตรา 163 ถึง 166
ความผิดต่อศาสนา	มาตรา 172 และ 173
ก่อการจลาจล	มาตรา 183 และ 184
กระทำให้เกิดภัยอันตรายแก่สาธารณชน กระทำให้สาธารณชนปราศจากความสะดวกในการไปมาและส่งข่าวและของถึงกันและกระทำให้สาธารณชนปราศจากความสุจริต	มาตรา 185 ถึง 194, 196, 197 และ 199

ปลอมแปลงเงินตรา	มาตรา 202 ถึง 205 และ 210
ข่มขืนกระทำชำเรา	มาตรา 243 ถึง 246
ประทุษร้ายแก่ชีวิต	มาตรา 249 และ 251
ประทุษร้ายแก่ร่างกาย	มาตรา 254 ถึง 257
ความผิดฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ	มาตรา 268 270 และ 276
ลักทรัพย์	มาตรา 288 ถึง 296
วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และโจรสลัด	มาตรา 297 ถึง 302
กรรโชก	มาตรา 303

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า หากพิจารณาถึงเจ้าพนักงานรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ในแ่งมุมของราชภูธรนั้นก็มิอำนาจจับในความผิดซึ่งหน้า แม้กรณีดังกล่าวในที่เกิดเหตุนั้นไม่ปรากฏว่ามีเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับที่จะขอความช่วยเหลือจากราชภูธร อีกทั้งไม่ใช้กรณีการที่บุคคลซึ่งทำตามสัญญาประกัน หรือเป็นหลักประกันจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนีประกันดังนั้น การจับโดยราชภูธรภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากรณีราชภูธรจับในความผิดซึ่งหน้าสามารถนำมาปรับใช้กับกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีระหว่างเดินทางไปที่ศูนย์บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ ดังนั้น ภายใต้กฎหมายนี้พนักงานรักษาความปลอดภัยจึงมีอำนาจจับผู้ที่หลบหนีได้ เพราะกฎหมายได้ให้อำนาจไว้

4.3.2 การบังคับใช้กฎหมายกรณีช่วยให้หลุดพ้นจากที่คุมขังภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกำหนดให้ผู้ที่ได้รับการตรวจพิสูจน์ หรือผู้ที่ได้รับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่หลบหนีออกจากสถานที่ตรวจพิสูจน์ หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ถือว่าผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามมาตรา 190 ประมวลกฎหมายอาญาอย่างไรก็ดี เมื่อมีกรณีผู้หลบหนีจากการควบคุม หรือคุมขังเราจะปฏิเสธไม่ได้ว่าจะต้องมีบางกรณีที่จะต้องให้ผู้ช่วยให้บุคคลที่ถูกคุมขังหลุดพ้นจากการคุมขังซึ่งถ้าหากเป็นคดีอาญานั้นผู้ช่วยให้เหลือให้บุคคลหลุดพ้นจากที่คุมขังจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาด้วยโดยประมวลกฎหมายอาญาได้แยกการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำผิดโดยราชภูธร และการกระทำความผิดโดยเจ้าพนักงานอธิบายได้ดังนี้

ถ้าเป็นกรณีราชภูธรธรรมดา ก็จะมีผิดตามมาตรา 191 กำหนดว่า "ผู้ใดกระทำความผิดประการใดๆ ให้ผู้ที่ถูกคุมขัง ตามอำนาจศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา หลุดพ้นจากการคุมขัง ต้องระวางโทษตามกฎหมายกำหนด

ส่วนเจ้าพนักงานจะมีความผิดตามมาตรา 204 ซึ่งกำหนดว่า "ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีตำแหน่งควบคุมดูแลผู้ที่ต้องขังตามอำนาจศาล ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา กระทำความผิดประการใดๆ ให้ผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมขังนั้นหลุดพ้นจากการคุมขังไปต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนด"

และมาตรา 205 กำหนดว่า "ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา 204 เป็นการกระทำโดยประมาท ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนด"

ปัญหาในทางปฏิบัติมีอยู่ว่าเจ้าพนักงาน หรือบุคคลใดก็ตามที่กระทำการช่วยเหลือให้บุคคลที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ หรือเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพหลบหนีจากสถานที่ตรวจพิสูจน์หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนา หรือประมาท โดยวิธีการเปลี่ยนตัวผู้ที่ถูกคุมขังหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีผลทำให้ผู้ถูกคุมขังหลุดพ้นจากการคุมขังไปไม่ว่าจะอยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการ หรือพนักงานสืบสวนสอบสวน บุคคลดังกล่าวที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดหรือผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในการหลบหนีจากสถานที่ควบคุมตัวจะมีความผิดตามมาตรา 191 มาตรา 204 มาตรา 205 แห่งประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่

โดยมีความเห็นแยกออกเป็นสองฝ่ายด้วยกัน

ฝ่ายแรกเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าว ภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นี้ที่บัญญัติให้ผู้ที่หลบหนีจากการควบคุม หรือคุมขังเป็นความผิดอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการติดตามจับกุมตัวผู้ที่หลบหนีได้เท่านั้น ซึ่งตอนที่หลบหนีนั้นตามขั้นตอนของมาตรการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นการเบี่ยงเบนคดีนอกระบบการยุติธรรมปกติแล้ว ดังนั้นบุคคลดังกล่าวไม่ได้อยู่ในสภาพของผู้ต้องหา ทั้งมาตรการทางกฎหมายในขั้นนี้เป็นการนำแนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้บังคับ ไม่ใช่แนวคิดการปราบปรามดังเช่น กระบวนการยุติธรรมตามปกติโดยพิจารณาจากองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 191 มาตรา 204 มาตรา 205 ที่กำหนดว่าการช่วยเหลือผู้คุมขังหลบหนีไประหว่างที่ถูกคุมขังจะต้องเป็นผู้ที่ถูกคุมขังอยู่ใน อำนาจศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาแต่กรณีตามบทบัญญัติดังกล่าวเป็นอำนาจการควบคุมตัวของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงไม่ครบองค์ประกอบภายนอก รวมตลอดที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีผู้ที่หลบหนีการจับกุมได้ด้วยและ

อีกฝ่ายหนึ่งเห็น เมื่อบทบัญญัติดังกล่าวให้นำความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังมาบังคับใช้เพื่อประโยชน์ในการบังคับบำบัดรักษาเมื่อมีการควบคุม และมีผู้ช่วยเพื่อให้หลุดพ้นจากที่คุมขังผู้ที่ช่วยให้หลุดพ้นจากที่คุมขังมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 191 มาตรา 204 มาตรา 205

ส่วนในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากโทษทางอาญานั้นมีผลกระทบกระเทือนต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาจึงได้กำหนดหลัก “No crime nor punishment without law” ไม่มีความผิดไม่มีโทษหากไม่มีกฎหมาย

ซึ่งหลักการนี้ได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย⁴³ และประมวลกฎหมายอาญา⁴⁴ กล่าวคือผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา หากการกระทำนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ในขณะ กระทำว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ก็ไม่ได้กำหนดถึงความรับผิดชอบในกรณีที่มีผู้ช่วยให้หลบหนีจากที่คุมขังเอาไว้ด้วย ดังนั้น เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้รับผิดชอบในการกระทำผู้ช่วยให้ผู้อื่นหลบหนีที่คุมขังจึงไม่ต้องรับผิดชอบตามฐานความผิด มาตรา191 มาตรา204 มาตรา205 ซึ่งหากต้องการจะให้ผู้ที่ช่วยให้ผู้อื่นหลบหนีจากที่คุมขังเป็นความผิดทางรัฐต้องบัญญัติฐานความผิดดังกล่าวลงไปในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนี้ด้วย

4.3.3 ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราวและการประกันตัว

การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกจับ และถูกควบคุม ตามคิดของกระบวนการนิติธรรม(Due Process Control) มาจากหลักที่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำผิดจริง⁴⁵ ซึ่งวิธีการในการปล่อยชั่วคราวนั้นในทางข้อกฎหมายและทางปฏิบัติจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องของการประกันตัวหลักกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวสามารถทำได้3แบบปล่อยโดยไม่มีประกัน ปล่อยโดยมีประกัน ปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน⁴⁶

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองไว้ใน มาตรา31เรื่องบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และมาตรา239วรรคหนึ่งคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและจะเรียกหลักประกันเกินควรแก่กรณีไม่ได้

ซึ่งในการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มีองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาดังนี้

1. ผู้มีสิทธิร้องขอในการปล่อยชั่วคราว
2. ผู้รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราว
3. หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

⁴³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, มาตรา 28.

⁴⁴ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา2 วรรคแรก.

⁴⁵พนัส ทัศนียานนท์, "สิทธิการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา," วารสารอัยการ 2 (สิงหาคม 2522):

⁴⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 106.

ซึ่งการปล่อยชั่วคราวภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในทางปฏิบัตินั้นผู้เขียนได้ทำการศึกษามาแล้วพบว่ามีปัญหาในการปล่อยชั่วคราวทั้ง 3 กรณี

กรณีที่หนึ่ง กรณีผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

ผู้มีสิทธิร้องขอปล่อยชั่วคราวภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ต้องทำตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การควบคุมตัว และการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ และผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดไว้ใน

ผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวตามหมวดนี้ได้แก่

1. ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์
2. ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ได้แก่ บิดามารดา สามี ภริยา ปู่ ย่า ตายาย ลุง ป้า น้า อา นายจ้างผู้ปกครองตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการ หรือบุคคลที่บิดามารดายินยอมให้เป็นผู้ปกครองดำเนินการแทน

สังเกตได้ว่า ผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวนั้นนอกจากตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์แล้ว ผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องนั้นจะมีศักดิ์สูงกว่า และมีความสัมพันธ์กับผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ เนื่องจากหากผู้ได้รับการตรวจพิสูจน์ที่ได้รับการประกันตัวออกไปแล้วจะได้รับการดูแลจากบุคคลใกล้ชิด ซึ่งเจตนาารมณ์ของกฎหมายต้องการใช้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวตัวผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ปัญหาในทางปฏิบัติเกิดขึ้นมากเมื่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์นั้นไม่มีผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องเช่น บิดา มารดา แต่ปรากฏว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวมี พี่หรือน้อง ซึ่งบทบัญญัตินี้ ไม่ได้กำหนดถึงผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องที่เป็นพี่หรือน้องไว้ทำให้บางครั้งเกิดความยากลำบากในการประกันตัว ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่าควรแก้ไขระเบียบดังกล่าวให้ผู้มีสิทธิในการร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นรวมถึงพี่ และน้องรวมทั้งผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์พักอาศัยอยู่ซึ่งมิใช่บุคคลตามที่ระเบียบดังกล่าวกำหนด

กรณีที่สอง กรณีผู้รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวกระทำได้อีกต่อเมื่อมีผู้ต้องหา หรือจำเลยถูกจับหรือถูกควบคุมระหว่างพิจารณาไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลก็ตาม โดยหลักผู้ที่มีอำนาจพิจารณาการปล่อยชั่วคราวคือศาล แต่กฎหมายไทยกำหนดเวลาให้ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้ช่วงหนึ่ง จึงให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว⁴⁷ ได้ด้วย

⁴⁷ จรินทร์ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 67.

กล่าวคือ การควบคุมตัวผู้ต้องหาอยู่ที่หน่วยงานใดหน่วยงานนั้นก็จะมีอำนาจในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

1. พนักงานสอบสวน ในกรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน หมายถึง ควบคุมตามอำนาจพนักงานสอบสวนตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยมิต้องขอศาล
2. พนักงานอัยการ ในกรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่ตามอำนาจพนักงานอัยการ อำนาจควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานอัยการ กล่าวถึงระยะเวลาในการควบคุมแล้วเป็นระยะเวลาเดียวกันกับพนักงานสอบสวน เห็นว่า อำนาจควบคุมผู้ต้องหานั้นเป็นอำนาจร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ⁴⁸
3. ศาลชั้นต้นที่ออกหมายจับ เมื่อผู้ต้องหาถูกขังตามหมายศาลและยังไม่ถูกฟ้องศาล หรือศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้นเมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้วอำนาจในการปล่อยชั่วคราวก็อยู่ที่ศาลชั้นต้น

แต่หลักเกณฑ์ผู้ที่ได้รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งปัญหาในทางทฤษฎีได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ส่วนปัญหาในทางปฏิบัติมีอยู่ว่า คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนกรมคุมประพฤติ⁴⁹ จะต้องมาครบองค์คณะผู้ต้องหาจึงจะได้รับการประกันตัว ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นบุคลากรทุกคนย่อมมีภาระกิจของตนเองอยู่จึงยากที่จะมีช่วงเวลาที่มาพิจารณาการปล่อยชั่วคราวในเวลาเดียวกัน ซึ่งทำให้การประกันตัวเป็นไปอย่างล่าช้า หรือบางกรณีด้วยเหตุดังกล่าวก็ไม่ได้ได้รับการปล่อยชั่วคราวเลย ผิดกับหลักการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว⁵⁰ กล่าวคือ หลักกฎหมายดังกล่าวต้องการให้เจ้าพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาเมื่อได้รับคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาแล้วจะต้องพิจารณาอย่างรวดเร็วด้วยเหตุที่การควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน หรือจำเลยในระหว่างพิจารณาคดี เป็นการทำให้ต้องเสื่อมเสียเสรีภาพชื่อเสียงอาชีพการงานทั้งๆที่ไม่มีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการกำหนดให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดผู้หนึ่งแต่ผู้เดียวมีอำนาจในการวินิจฉัยในการปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดอำนาจดังกล่าวให้เป็นอำนาจของศาล

⁴⁸ กุลพล พลวัน, "ลักษณะทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," *วารสารอัยการ* 3 (ธันวาคม 2523): หน้า 36.

⁴⁹ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 12.

⁵⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, มาตรา 239.

กรณีที่สาม กรณีหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

ซึ่งกำหนดอยู่ในระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าด้วยการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การควบคุมตัว และปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์และผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2546

ข้อที่ 74 ได้กำหนดหลักในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวสำหรับผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งถูกควบคุมซึ่งถูกส่งเข้าไปรับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพหรือสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมาแล้วไม่น้อยกว่า หนึ่งร้อยยี่สิบวันในการนี้ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือผู้ควบคุมสถานที่ทำความเห็นเป็นหนังสือประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการเห็นว่าควรปล่อยชั่วคราวหรือไม่
2. แพทย์รับรองว่าป่วยเป็นโรคร้ายแรงหรือมีภาวะอื่นใดทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะถูกควบคุมตัว และทางศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่สามารถให้การรักษาได้

ในทางปฏิบัติปัญหาที่เกิดขึ้น หากผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพมีเหตุสุดวิสัยโดยมีความจำเป็นต้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เช่นบิดา มารดา ของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพเสียชีวิตในระหว่างที่ผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งหลักเกณฑ์ในการอนุญาตถูกกำหนดไว้อย่างตายตัวโดยมีกำหนดเวลาหรือเหตุภาวะทางกายหรือจิตใจเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนั้นผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพไม่สามารถได้รับการประกันตัวออกไปจากศูนย์ควบคุมตัวได้เลยซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่ควรบัญญัติถึงเหตุในการปล่อยชั่วคราวที่เคร่งครัดเกินไปควรคำนึงถึงเหตุฉุกเฉินด้วยโดยให้คณะกรรมการฟื้นฟูพิจารณาเป็นกรณีๆไป

4.3.4 ปัญหาความชอบธรรมในการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในจับ และการควบคุมตัวโดยมิต้องมีหมาย กรณีผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบเงื่อนไขหรือข้อบังคับที่กำหนด

การจับเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่กระนั้นก็ตามเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยเรียบร้อย มีหลักประกันว่าในการพิจารณาพิพากษาคดีตลอดจนการลงโทษจะมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ด้วยเสมอ รัฐจึงมีความจำเป็นต้อง

จับ และควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด และการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจจับและควบคุมตัวผู้กระทำความผิดได้จะต้องปรากฏว่ามีกฎหมายของรัฐบัญญัติให้อำนาจไว้ เช่น รัฐธรรมนูญหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งโดยปกติการที่เจ้าพนักงานจะจับบุคคลใดได้นั้น รัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องมีหมายของศาล⁵¹ แต่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กำหนดให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่จับและควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบเงื่อนไขหรือข้อบังคับที่กำหนดได้โดยมิต้องมีหมายจากบทบัญญัติดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาว่าการที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่จับโดยมิต้องมีหมายนี้มีความชอบธรรมเพียงใด

การจับโดยไม่มีหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดกรณีที่เจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องมีหมายไว้ 2 กรณี คือ

(1) เมื่อมีการกระทำความผิดซึ่ง ความผิดซึ่งหน้าตาม⁵² ได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขากระทำความผิดมาแล้วสดๆหรือเมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือเมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและมียิ่งของที่ได้จากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพินิจเห็นประจักษ์เลื้อผ้า เนื้อตัวของผู้นั้น

(2) เมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามที่กฎหมายบัญญัติ ในเรื่องนี้รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้กว้างๆคือ เมื่อมีเหตุจำเป็นแต่ไม่ได้อธิบายว่าคืออะไรหรือให้แนวทางไว้ดังนั้นจะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะต้องบัญญัติต่อไปว่าเหตุจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัตินี้ได้แก่อะไรบ้าง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดถึงกรณีที่เจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้โดยไม่ต้องมีหมายเช่นเดียวกันนอกจากความผิดซึ่งหน้าคือ เมื่อบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิดหรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด⁵³ หรือเมื่อมีเหตุสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี⁵⁴ หรือ

⁵¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 237.

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 80.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 78 (2).

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 78 (3).

เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว⁵⁵ หรือถ้าบุคคลที่ถูกจับตามหมายหลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หนีไป⁵⁶

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวการที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบเงื่อนไขหรือข้อบังคับที่กำหนด ไม่เป็นความผิดซึ่งหน้าและไม่มีเหตุจำเป็นที่จับโดยไม่มีหมาย ดังนั้นบทบัญญัติดังกล่าวที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการจับและควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพโดยไม่มีหมายจึงเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การจับโดยราษฎรกรณีการจับโดยนายประกัน โดยพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 โดยระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวไม่ได้กำหนดถึงอำนาจจับของนายประกันในกรณีที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบเงื่อนไขหรือข้อบังคับที่กำหนด⁵⁷ ดังนั้น จะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคือเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีประกันหนี หรือจะหลบหนีผู้เป็นนายประกันมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้⁵⁸ ซึ่งการจับตามกรณีนี้มีหลักเกณฑ์ดังนี้

เมื่อผู้ต้องหาหรือ จำเลยจะหลบหนี

หรือ บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือหลักประกันไม่สามารถจะขอความช่วยเหลือให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจที่ใกล้เคียงที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีนั้นได้ทันที

ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ คำว่าผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีความหมายเดียวผู้ต้องหาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่เพราะองค์ประกอบของกฎหมายใช้คำว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ต้องหาหมายความว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังไม่ถูกฟ้องต่อศาลดังนั้นจึงหมายถึงบุคคลที่ถูกควบคุมและถูกปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน ก่อนจะมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลดังนั้นผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 78 (4).

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 65.

⁵⁷ ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ข้อที่ 59-73.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 117.

ผู้ติดยาเสพติดในทางกฎหมายก็ยังไม่ถูกฟ้องต่อศาลเพียงแต่กำลังเข้ารับมาตรการชะลอฟ้องเท่านั้น

ผู้เขียนเห็นว่าผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่ได้มีความหมายเดียวกับผู้ต้องหาเพราะการจับเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพต้องมีกฎหมายให้อำนาจอย่างชัดเจน ฉะนั้นนายประกันจึงไม่มีอำนาจจับผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบเงื่อนไขหรือข้อบังคับที่กำหนดได้

4.3.5 การบังคับใช้กฎหมายกรณีผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ไม่ได้รับการควบคุมตัวประพฤติดังเงื่อนไขการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ

ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545 กำหนดให้ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ เป็นผู้เสพยาเสพติด และต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือน หากผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบถ้วน ตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นที่พอใจแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา⁵⁹ และคณะอนุกรรมการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวไป แต่หากผลการฟื้นฟูสมรรถภาพไม่เป็นที่พอใจ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจจะมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดออกไปครั้งละไม่เกิน 6 เดือน แต่รวมกันไม่เกิน 3 ปี โดยมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 ให้กำหนดวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยคำนึงถึงวิธีการดังต่อไปนี้

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบจำเป็นต้องควบคุมตัวอย่างเข้มงวด หมายถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่ในสถานที่ควบคุมมิให้หลบหนีได้ง่ายหรือกำหนดเงื่อนไขให้ต้องอยู่ภายใต้ที่กำหนดในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด⁶⁰ ใช้สำหรับผู้ติดยาหรือเสพยาเสพติดที่ไม่สามารถควบคุมตนเองให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้และมีพฤติกรรมอาจเป็นอันตรายต่อตนเองหรือผู้อื่น

⁵⁹ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545, มาตรา 22.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 23 (1).

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวอย่างเข้มงวดหมายถึง การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่ในสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามความเหมาะสมและมีการกำหนดเงื่อนไขให้ต้องอยู่ภายในเขตที่กำหนดในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด⁶¹ ใช้สำหรับผู้ติดยาหรือเสพยาเสพติดที่ไม่สามารถควบคุมตนเองให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบไม่จำเป็นต้องควบคุมตัว หมายถึง การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวแต่ อาจกำหนดให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องปฏิบัติด้วยวิธีอื่นใด⁶²

ปัญหาในประเด็นนี้มีอยู่ว่าผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพแบบไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวหลบหนีระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพด้วยกรณีดังกล่าวจะนำบทบัญญัติที่ว่าด้วยการหลบหนีที่คุมขัง มาบังคับใช้ได้หรือไม่ เพราะการกระทำความผิดดังกล่าวมีปัญหาในเรื่องขององค์ประกอบในการควบคุมตัวบุคคล โดยองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 190 แห่งประมวลกฎหมายอาญา การหลบหนีที่คุมขังจะต้องมีการควบคุมตัวคือผู้กระทำความผิดตามมาตรา นั้นต้องถูก⁶³

คุมขัง ตามมาตรา 1(12) ว่า คุมตัว ควบคุม ขัง กักขังหรือจำคุก

คุมตัว คือ คุมตัวไว้ในสถานพยาบาลตามมาตรา 39(4), 48, 49

ควบคุม คือ ควบคุมโดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(12) รวมทั้งควบคุมในการกักกันอันเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 40 ด้วย ซึ่งควบคุมโดยคำพิพากษาตามคำพิพากษาตามอำนาจศาล

ขัง คือ ขังโดยศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (22)

กักขัง คือ โทษตามมาตรา 18(3) รวมทั้งกรณีที่ถูกกฎหมายให้นำวิธีการกักขังมาใช้

จำคุก คือ โทษตามมาตรา 18(2) และน่าจะรวมถึงจำคุกตามคำสั่งที่ออกโดยคณะปฏิวัติ หรือรัฐธรรมนูญแต่ละสมัยด้วย

แต่การควบคุมดังกล่าวอาจตีความขยายถึงการควบคุม ไม่จำเป็นต้องผูกมัดหรืออยู่ในห้องขังแต่อย่างใดเพียงแต่บอกให้ผู้ถูกจับรู้ว่าถูกจับก็เพียงพอ เป็นการควบคุมแล้ว

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 23 (2).

⁶² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 23 (3).

⁶³ รศฎ เจริญจำ, กฎหมายอาญา(พิสดาร)ภาคความผิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงาน (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2545), หน้า 516.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ (721/2471) ผู้ใหญ่บ้านจับผู้ที่ทำผิดฐานทำร้าย พามาไว้บนเรือนสั่งว่าให้อยู่ที่นี่ไม่มีการกักขังอย่างไร แล้วกลับไปดูผู้อื่นที่ทำร้ายกันอีก ผู้ที่ให้นั่งอยู่นั้นไปไกลได้ 50 เส้นผู้ใหญ่บ้านยังตามไปจับได้อีก ผู้ที่หลบหนีไปมีความผิดฐานนี้ ถือว่าจับและควบคุมตัวแล้ว

และโดยหลักการชะลอฟ้องนั้น เป็นวิธีการที่ให้อำนาจพนักงานอัยการร้องฟ้องผู้กระทำความผิดไว้ระยะหนึ่ง ภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติ หากภายในเวลาที่กำหนดไว้ ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขพนักงานอัยการก็จะออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่หากผู้กระทำความผิดประพฤติผิดเงื่อนไข พนักงานอัยการก็จะฟ้องให้ศาลลงโทษ⁶⁴ แต่การชะลอฟ้องภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กำหนดว่าพนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งฟ้องผู้เข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ต่อเมื่อ ผลการฟื้นฟูสมรรถภาพยังไม่เป็นที่น่าพอใจ⁶⁵ เท่านั้นทำให้เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจในการสั่งฟ้องผู้ต้องหา

ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาละเลยของกฎหมายตามที่กล่าวมาแล้วผู้เขียนมีความเห็นว่าแม้บทบัญญัติดังกล่าวจะมีปัญหาในการบังคับใช้เกี่ยวกับองค์ประกอบในส่วนของควบคุมตัว (ไม่มีการควบคุมตัว) แต่การบังคับใช้กฎหมายควรคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในลักษณะอย่างกว้างโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายเป็นหลักที่ต้องการบังคับบำบัดรักษาผู้ต้องยาเสพติด และเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่ขยายความคำว่าควบคุมตัวจะนั้นเมื่อเกิดปัญหาในกรณีดังกล่าวขึ้นน่าจะนำบทบัญญัติเรื่องการหลบหนีที่คุมขังมาบังคับใช้ได้แต่ต้องเป็นการจับโดยมีหมายด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในประเด็นก่อนประกอบกับ หลักการสำคัญของการบำบัดรักษา คือควบคุมตัวเพราะฉะนั้น การที่กฎหมายเขียนไว้ให้ไม่ต้องควบคุมตัวตอนฟื้นฟูสมรรถภาพ แต่นั่นคือ การควบคุมตัวตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการแล้ว

4.3.6 ปัญหาการบังคับใช้กรณีผู้เข้ารับการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพประพฤติผิดเงื่อนไขระหว่างชะลอการฟ้อง

การชะลอฟ้องมีผู้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

⁶⁴ ชาบุญรงค์ ปราณจิตต์และคณะ, รายงานการวิจัย (การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี, 2543), หน้า 47.

⁶⁵ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 33.

เรวัตี จำเริญม⁶⁶ ให้ความหมายว่าหมายถึง การที่พนักงานอัยการรอการสั่งคดีไว้เพื่อคุ้มครองประพฤติของผู้กระทำความผิด ในระยะเวลาไม่เกิน 21 ถ้าผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อัยการกำหนด อัยการก็จะออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นเสีย ซึ่งทำให้ผู้นั้นพ้นจากการเป็นผู้ถูกฟ้องคดี ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุ้มครองประพฤติที่อัยการกำหนดไว้ อธิบดีกรมอัยการก็จะให้ระงับคำสั่งชะลอการฟ้องนั้นเสีย ในกรณีเช่นนี้พนักงานอัยการก็จะออกคำสั่งฟ้องผู้นั้นและฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

รชนีกร โชติชัยสถิตย⁶⁷ ให้คำจำกัดความว่า การชะลอฟ้องคือ การคุ้มครองประพฤติในชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าการฟ้องคดีไม่เกิดประโยชน์แก่รัฐ และเป็นผลร้ายแก่ชีวิตในอนาคตของผู้ต้องหาเกินไปพนักงานอัยการก็อาจมีคำสั่งรอการสั่งคดีไว้ระยะหนึ่ง แล้วกำหนดมาตรการคุ้มครองประพฤติผู้ต้องหาไว้ เมื่อครบกำหนดแล้ว ผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดอีก พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา แต่ถ้าผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอีกก็จะถูกฟ้องทั้งคดีเดิมและคดีที่กระทำใหม่นั้นด้วย

การชะลอฟ้องในประเทศสหรัฐอเมริกา⁶⁸ ได้ระบุไว้ในคู่มืออัยการสหรัฐอเมริกาในมาตรา 1-12.100 โดยมีหลักเกณฑ์ว่าหลังจากพนักงานอัยการสั่งชะลอฟ้องแล้ว ผู้ที่เข้ารับการชะลอฟ้องจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยจะต้องอยู่ในความดูแลสอดส่องของเจ้าพนักงานคุ้มครองประพฤติ แต่หากผู้ได้รับการชะลอฟ้องการกระทำฝ่าฝืนข้อตกลง เช่น ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด หรือไม่ไปรายงานตัวตามคำสั่งเจ้าพนักงาน หรือได้กระทำความผิดอาญาครั้งใหม่ในช่วงเวลาที่สอดส่องดูแล เจ้าพนักงานก็จะรายงานให้อัยการทราบอัยการก็จะสั่งเพิกถอนการดูแลสอดส่อง และมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหา

สรุปว่า การชะลอฟ้องเป็นวิธีการที่ให้อำนาจพนักงานอัยการรอสั่งฟ้องผู้กระทำความผิดไว้ระยะหนึ่ง ภายใต้เงื่อนไขคุ้มครองประพฤติ หากภายในเวลาที่กำหนดไว้ ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเงื่อนไข พนักงานอัยการก็จะออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่หากผู้กระทำความผิดประพฤติผิดเงื่อนไขพนักงานอัยการก็จะฟ้องให้ศาลลงโทษ

⁶⁶ เรวัตี จำเริญม, "การชะลอฟ้อง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต แผนกนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 81.

⁶⁷ รชนีกร โชติชัยสถิตย, "การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนโดยอัยการ: วิเคราะห์ตามแนวสังคมสงเคราะห์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 90.

⁶⁸ The Department of justice Manual, Volum 2 อ้างโดย ประพันธ์ นัยโกวิท ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ, ชะลอฟ้อง-มิติใหม่แห่งการคุ้มครองในสหรัฐอเมริกา, วารสารอัยการ หน้า 48

ในทางปฏิบัตินั้น ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จำนวนไม่น้อย ที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกำหนด ระหว่างการชะลอฟ้อง เช่น ชัดคำสั่งเจ้าหน้าที่ ก่อการทะเลาะวิวาทจากการทำร้ายร่างกายกันเอง รวมทั้งฝ่าฝืนข้อบังคับต่างๆ ของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้กระทำความผิดอาญา⁶⁹ ในกรณีเช่นนี้ บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ควบคุมสถานที่ที่รับตัวผู้นั้นไว้มีอำนาจลงโทษได้แก่ ภาคทัณฑ์ ตัดการอนุญาตให้รับการเยี่ยม หรือการติดต่อไม่เกินสามเดือน จัดให้อยู่เดี่ยวครั้งละไม่เกินสิบวัน⁷⁰ และมาตรการชะลอการฟ้องภายใต้บัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดเงื่อนไขในการสั่งฟ้องในกรณีที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ครบกำหนดแล้วแต่ผลของการฟื้นฟูสมรรถภาพยังไม่เป็นที่พอใจแก่ คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด⁷¹ ซึ่งจะเห็นว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการสั่งฟ้องคดีในมาตรการชะลอการฟ้องภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545 นั้นแตกต่างจากการสั่งฟ้องภายใต้มาตรการชะลอฟ้องคดีอาญาทั่วไป ปัญหาที่มีอยู่ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการสั่งฟ้องคดีบุคคลที่เข้ารับการชะลอฟ้องที่ประพฤติผิดเงื่อนไขภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนี้ มีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งวัตถุประสงค์ของบทบัญญัตินี้ดังกล่าวอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า ผู้เสพยาเสพติดรวมถึงผู้เสพยาเสพติดที่เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดรายย่อย ที่ถูกบังคับให้จำหน่ายยาเสพติด เพื่อแลกกับการได้ยาเสพติดไปเสพมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่งมิใช่อาชญากรปกติสมควรได้รับการบำบัดรักษาโดยแนวคิดนี้ได้ถูกรับรองโดยบทบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดว่า ผู้ต้องหาต้องไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล⁷² ซึ่งบทบัญญัตินี้ก็ยังไม่มีความชัดเจนในการบังคับใช้ว่าหากผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพไปกระทำความผิดอาญาคดีดังกล่าวจะได้รับสิทธิในการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอยู่หรือไม่ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีดังกล่าวควรกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขในการสั่งฟ้องผู้เข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูหากผู้นั้นประพฤติผิดเงื่อนไขในระหว่างชะลอการฟ้องโดยกำหนดให้ผู้ประพฤติผิดเงื่อนไขการชะลอฟ้องต้องถูกยกเลิกการชะลอฟ้องและกลับเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ

⁶⁹ สัมภาษณ์ อาจารย์บุญญูวิจิตร เหล่าก่อที่ วันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2547

⁷⁰ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 มาตรา 32 และ ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหมวด 4 ลักษณะ 8 การพิจารณาลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อบังคับข้อ 103-111

⁷¹ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545, มาตรา 33.

⁷² พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, มาตรา 19.